

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Ar trys raidės pribaiigs neraštingumo nuskurdintą mūsų kalbą?

26 metus buvo aišku, kad panevėzietę Lionę Lapinskiene buvo galima vadinti lietuvių kalbos mokytoja. Kaip vadinti ją šiandien, jau tenka klausti. Pati pedagogė, prieš metus už pilietines iniciatyvas Seimo apdovanota Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“, buvo pristatyta kraštotyrininke, viešosios įstaigos Komunikacijos centro „Kalba. Knyga. Kūryba“ vadove. „Aš - lituanistė, kalbos žmogus iki panagių“, - sako.

Keletą kartų miesto politikai ją kvietė į savo partijas. Mokytoja tada atsispirdavo sakydama esanti ištikima vienai partijai. Agitatoriams būdavo smalsu, kas bus suviliojęs lituanistę. „Atsakydavau, mano partija - lietuvių kalba“, - linksmi prisimena L.Lapinskiene, pabrėždama esanti didelė kalbos patriotė.

Todėl jai negali neskaudėti mantant, kad, nepaisant valstybės pastangų, lietuvių kalba skurdinama, skiedžiama svetimžodžiais, kaip prie to nevalingai prisideda ir mokyklos reformatoriai, o į lietuvišką abėcėlę atkakliai braunasi svetimų raidės. Su Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordininke lituaniste L.Lapinskiene „Respublika“ kalbasi apie mūsų kalbos tykančius pavojus.

- Neseniai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas liepė Vilniaus VPK Migracijos tarnybai išduoti pasą su „w“ ir „x“ raidėmis. Ką tai sako? Kokia jūsų, lituanistės, nuomonė dėl svetimtaučių pavardžių rašybos pasuose?

- Retorinis klausimas: aš lietuvi, mano pavardė, tarkim, Kurmilavičienė, aš išvažiuoju gyventi į Lenkiją. Pasakykite man, ar kur nors toje šalyje valstybinėse institucijose mano pavardę rašys lietuviškai? Ar manęs klausys? Ko gero, rašys savo kalba. Ne č, o cz, o vietoj v bus w. Kauno Vytauto Didžiojo universitete, Lietuvių išeivijos institute skaičiau pranešimą apie panevėzietį kalbininką Petrą Būtėną. Po pranešimo priėjęs žurnalistas Mykolas Drunga pasidžiaugė Bostone sutikęs šį kalbos žmogų. Sako, buvęs labai labai piktas. Pasirodo, socialinių reikalų skyriuje, kur tvarkėsi pensijos reikalus, jo pavardę atsisakė rašyti u su brūkšniu ir e su tašku. Na, kokioje dar valstybėje galėtume reikalauti mūsų pavardes rašyti lietuviškomis raidėmis? Jeigu mes suvokiame ir didžiuojamės, kad mūsų kalba seniausia pasaulyje, ir mes išsaugoję visą kalbos dalių sistemą, kodėl mes, turėdami savo valstybinę kalbą ir abėcėlę, turėtume daryti nuolaidas kitiems? Nori čia gyventi, tvarkyk dokumentus pagal mūsų įstatymus. Atsiminkime Justiną Marcinkevičių: „Aš kaltinu visus visus, išmokusius lietuvių nuolankumo.“ Mes visada norime būti visiems geri.

- O dvikalbiai gatvių pavadinimai, sostinės valdžios iniciatyva atsiradę Vokiečių, Latvių, Rusų, Islandų, Totorių, Karaimų gatvėse, Vašingtono aikštėje, - ne iš tos pačios operos?

- Šiaip, be jokios abejonės, gatvių pavadinimai turi būti tikrai valstybine kalba. Suprasčiau, jeigu ten koks nors garsus žmogus yra gyvenęs ir norima tai pažymėti, tačiau tai turi būti labai akcentuota, tarkim, skatinant turizmą. Ir vėl - o ar kur nors Varšuvoje yra lietuviškai gatvės pavadinimas užrašytas? Mes labai norime būti novatoriai. Bet man toks novatoriškumas abejotinas.

- Jūs keletą metų, būdama mokytoja eksperte, dalyvavote egzaminų vertinimo komisijoje. Ką pastebėjote? Kas mūsų kalbai dabar pavojingiausia?

- Tendencija viena - raštingumas silpnėja. Jaučiasi informacinių technologijų įtaka. Skursta mūsų kalba, griūva vertybinis pamatas. O svarbiausia priežastis ta, kad į mokyklą atėjo karta, kuri išauklėjo tėvais tapę po devyniasdešimtųjų. Vaikas yra namų veidrodukas, žiūrėdamas į jį matydavau socialinę vertybinę visuomenės orientaciją. Aš niekada nesigilindavau, kas vaiko tėvai, kur dirba, bet vienu ar kitu laikotarpiu tėvų madų atspindys klasėje matydavosi. Po devyniasdešimtųjų, kai prasidėjo trenirinių kelnų ir kedukų epoka, ypač jautėsi didelės dalies požiūris į mokslą, kad jo nereikia.

Grįžtu prie mokinių mąstysenos, kalbos. Skaitome liaudies pasaką, randa žodį „gaidys“, tuoj pradeda kienti. „Gaidys“ nauju laikotarpiu įgavo vieną neigiamą prasmę. Matoma, kas žema, vulguru. Karta po kartos ateina ir jau nebesuvokia žodžių reikšmės. Kalbininkai įspėja, kad vaikams tuoj bus nesuvokiamas žodis „vežimas“, „sviestamušė“ arba „ratelis“, nes nyksta kaimas, miršta seneliai. Bėda, ateina anglicizmai. Ne vien per techninius terminus, kuriems atitikmenis pasiūlo, svarsto, sistemina Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Šiuo požiūriu valstybės mastu pastangų kalbai apsaugoti yra. Bet balastinius anglicizmus parveža dauguma tų, kurie išvyksta dirbti į užsienį. Ta masė ir propaguoja.

- Taigi mokytoja ekspertė, 26 metus buvusi mokykloje, nutarė uždaryti duris. Netipiškas pasiryžimas, nes paprastai tiek dirbė mokytojai mokykloje sulaukia pensijos...

- Tai buvo savotiškas vidinis moralinis protestas prieš esančią švietimo sistemą, prieš švietimo situaciją mūsų mieste. Kai, nepaisant mokytojų nuomonės, mūsų stipri Mykolo Karkos mokykla buvo sujungta su kita, kai iš Vilniaus nuleidžiamos įvairios direktyvos, o siūlomos reformos dažnai būna nepagalvotos, nepasvertos, daromos nesuvokiant realios padėties vieto-

se. Dabar kalbama apie direktorių rotaciją, aš esu prieš tai. Iš savo patirties sakau, patirtis - tai auksinė vertybė. Jeigu dirbi iš širdies, gali padaryti daug daugiau. Kismet mačiau tas nepabaigiamas švietimo reformas. Turiu galvoje ir lietuvių kalbos dalyką. Šiomet suejo treji metai, kai aš uždariau duris, bet situaciją stebiu, nes į kraują įaugę.

- Save laikote kalbos žmogui. Atrodo, kas gali būti prasmingiau už buvimą mokykloje, už vaikų mokymą gimtosios kalbos...

matote, kad kas nors joje iš esmės keistūsi?

- Kol kas pozityvaus nieko nematau. Naujoji ministrė yra sakiusi, kad vėl svarstoma atskirus dalykus integruoti į mokyklą, į ugdymo procesą, išplėsti įvairių programų. Ko tik mums nereikėjo integruoti! Ir sveiką gyvenimą, ir alkoholio prevenciją, ir rūkymo, lytiškumo programas. Aš, būdama klasės auklėtoja, buvau suskaičiavusi, kad prasidėjus mokslo metams man reikėjo parengti ar ne dešimt planų. Mes vis kažką integruojame. Prieš kelias dienas buvo-

dar kažkas iš Panevėžio pradės rašyti knygas! Ačiū Dievui, knyga turėjo 15-16 leidimų. Nepriklausomos Lietuvos metais Juozas Balčikonis, Panevėžio mokytojų seminarijos autorius buvo normalus dalykas. Iš tokių žmonių patirties viskas ir susideda.

- Ar mūsų švietimo formuotojai patys žino, kokios mokyklos mums reikia?

- Visų reformų esmė - blaškymasis. Mes pametame savo galvą nematydami, kad Lietuvoje yra puikių specialistų.

- Dabar vieni sako, kad kaimo mokyklėles išlaikyti mums brangu, kiti tvirtina, kad jų uždarymas žudo kaimą. Kurie teisūs?

- Aš kategoriškai įsitikinusi, kad didelė klaida buvo uždaryti mažas mokyklėles siekiant ekonominės naudos. Valstybiškai žiūrint, padaryta strateginė klaida. Tauta, neinvestuojanti į jaunosios kartos švietimą, pasmerkta pražūti. Tos mokyklėles miesteliuose buvo šviesuliukai. Ateina Kalėdos, Velykos, tautinės šventės. Vaikas tam tėvui, kad ir išgeriančiam, pasakys, kad mokytoja Sausio 13-ąją sakė atsinešti žvakutę, nes uždegsime. Jeigu Kalėdų proga mamai ar tėčiui reikės ateiti į mokyklą, nes prie eglutės bus programa, tai gal bent tuo metu žmonės nuo alkoholio atitrūks, gal bent tuo metu pagalvos. Mokyklos buvo kaip žiburėliai bendruomenėse, kurios dabar masiškai kuriasi. Tik gaila, kad jų susibūrimuose po oficialių dalių neapsieinama be gėrimo.

- Bet didesnių mokyklų naujai sakoma, kad ten vaikas geriau išmokomas.

- Žiūrėkime, bibliotekos kompiuterizuotos, su informacinėmis technologijomis, su visokiomis pažangiausiomis mokymo ugdymo metodikomis, su planšetėmis. Jeigu tai galima padaryti bibliotekoje, kodėl negalima mokyklėlėje? Problema yra konkretus žmogus, kuris stovi ir dirba su tavo vaiku. Kai aš išėjau iš mokyklos, dar dvejus metus su vaikais oficialiai dirbau kaip korepetitorė. Matydavau, kas vyksta mokyklos užkulisuose. Vaikas mokosi prestižinėje miesto gimnazijoje, o sėdi pas mane papildomai. Kodėl? Kodėl jis ateina neturėdamas supratimo, kaip reikia rašini rašyti? Problema žmogus. Aš esu keturių vaikų mama, nė vienas mano vaikas nepabaigė mokyklos, kad man, kaip mamai, nebūtų reikėję investuoti į vaiką korepetitoriui. Tad kur problema? Ne dėl to, kad vaikas mokosi mažoje mokyklėlėje, o yra konkretus mokytojas konkrečioje darbo vietoje su jo noru augti, tobulėti. Reikėtų tokios sistemos, kad toje mažoje mokyklėlėje mokytojo kokybė būtų kaip ant delno, kaip anais, smetoniniais, laikais.

Jaunius Pocius nuotr.

- Mano veikla būdavo ne tik mokymas. Tuos gyvenimo metus matau tarsi ant svarstyklių. Viena lėkštelė - gyvenimas mokykloje, kita - kultūrinė, mokslinė ir visuomeninė veikla. Patirtys iš konferencijų, iš suvažiavimų, sambūrių man būdavo kaip kompensacija. Grįždavau kitoje, kažką išgirdusi, su kažkuo susipažinusi. Tik iš daugybės seminarų, kurių taip pat nepraleisdavau, nė iš vieno nebūdavo naudos. Nauda būdavo tik pabandymas su kolege prie kavos puodelio, bet ne iš seminarų, kuriuose kalbėdavo gerbiami lektorai už didelius valstybės pinigus. Tai būdavo formalumas reformos labui. Vis kažkas keičiama, po visu tuo slypi projektai, kosminiai pinigai. Nesakau, kad viskas blogai. Bet tai yra nuolatinis maratonas, kuris realybėje yra beprasmiškas.

- Ar kokių nors vilčių dėl mokyklos turite? Ar apskritai

me Pasvalyje. Miesto muziejuje graži iniciatyva - lankytojai mezga vėliavą. Kažkas patarė, ateis viena, kita klasė ir numegs. Bet muziejaus direktorė sako, kad vaikai megzti nemoka! Kiek pamenu, anksčiau darbų pamokėlėse mokė megzti, o ko moko dabar? Vaikas pareitų ir sakytų, kad jis valstybės šimtmečiui mezgė vėliavą, kuri bus ilgai saugoma muziejuje. Bet ne... Taip yra dėl to, kad švietimo politiką formuoja neįsivaikantys mokyklos pulso. O jį jausti svarbu. Paskutinė mano knyga mokyklai buvo apie mokymąsi suvokti tekstą. Kai taisydavau darbus, matydavau, kodėl moksleiviai tokias klaidas daro. Aš mačiau realią virtuvę ir žinojau, kaip pagelbėti. Parengiau knygą „Pažink kalbos dalis“, kuriai reikėjo Švietimo ir mokslo ministerijos ekspertų komisijos patvirtinimo. Kai sužinojo, kad mano rankraštis parengtas, kilo šurmuly, matote,

Meilė gimtajam kraštui

Gimtojo krašto istorija Vytauto Valentino Česnulio knygose

Varėnos rajonas gali pasidžiaugti turįs kraštiečių, išsamiai aprašantį gimtąjį kraštą.

Vytautas Valentinas Česnulis išleido gausiais archyviniais šaltiniais paremtas knygas: „Iš Varėnos II parapijos ir Vilniaus arkivyskupijos istorijos“ (2006), „Senoji Perlojos bažnyčia“ (2006) (abi knygos - istorija, o ne tikyba), „Perlojos bažnyčios“ (2008), „Moliadugnės ir jo apylinkės“ (du leidimai - 2007, 2008, gimtojo kaimelio istorija platesniame fone), „Varėnos krašto šauliai 1919-1940“ (šiuo darbe stengiasi pateikti sukarintos patriotinės visuomeninės organizacijos - Lietuvos šaulių sąjungos - narių veiklos Varėnos krašte apžvalgą daugiausia pagal Lietuvos centriniam valstybės archyve saugomus dokumentus, pasiremta spausdintais šaltiniais - knygomis bei periodiniais leidiniais), „Kalesninkų parapijos atgimimas: Kalesninkų bažnyčios statytojas ir lietuviškos mokyklos ikūrėjas kunigas Mykolas Rudzis“ (istorinė apybraiža, 2013), „Nutilę varpai“ (apybraiža apie Lietuvos bažnyčios varpus, 2015), „Poringė apie Mergežerio sodžius“ (2011), „Varėnai 150 metų“ (2012), knygoje „Senoji Varėna - 600“ (2014) V.Česnulis aprašė Senosios Varėnos istoriją iki sovietinės okupacijos, „Tarp ežerų ir girių: Girežerio kaimo istorija“ (2016), „Kanauninkas Klemensas Maliukevičius“ (Trakai, 2016). Pastaroji knyga bus įdomi visiems istorijos mėgėjams, besidomintiems Lietuvos bažnyčios ir okupuoto Vilniaus krašto istorija.

V.V.Česnulis gimė 1936 vasario 14 d. Moliadugnės kaime, Varėnos valsčiuje. 1946 m. baigė pradinę mokyklą gimtajame sodžiuje, 1954 m. - Varėnos 1-ąją (dabar Senosios Varėnos) vidurinę mokyklą, tais pačiais metais įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-teologijos fakulteto žurnalistikos specialybę. Dar besimokydamas pradžios mokykloje bandė kurti eilėraščius, redagavo mokyklos jaunųjų kraštotyrininkų sienlaikraštį. Vilniaus universiteto kurso draugas žurnalistas Virgilijus Mundrys viename

straipsnyje prisimena, kad studijų laikais „Vytautas visada rasdavo mus kuo nustebinti, o visų pirma giliu Varėnos krašto ir gimtųjų apylinkių pažinimu“. Baigęs universitetą (1959 m.) dirbo įvairiuose žurnaluose. Ketverius metus dirbo žurnalo „Mokslas ir gyvenimas“ redakcijoje. 1968-1972 m. redagavo laikraštį „Gyvenimas - mokykla“. 1972 m. perėjo dirbti į Valstybinį televizijos ir radijo komitetą. V.Česnulis pačius gražiausius 29 savo jaunystės gyvenimo metus ir sugebėjimus atidavė Lietuvos radijui ir televizijai. Už dvi metus ekonominę televizijos mokyklą žemdirbiams (1972-1974) gavo Visąjunginės liaudies ūkio parodos bronzos medalį. Šešiolika metų plušėjo radijo žinių redakcijoje. Nuo 1985 m. - Lietuvos radijo informacijos redakcijos redaktorius. Pagrindinės jo temos - kultūra, mokslo ir bažnyčios istorija, kraštotyra. Nacionaliniame radijuje dirbo iki pensijos, t.y. 2001 m. V.Česnulis - ne toks žmogus, kuris sėdėtų be mėgstamo užsiėmimo. Turėdamas dar mokykloje įgytą pomėgį kraštotyrai, atsiradusį laiką paaukojo darbui archyvuose, gilindamasis į gimtojo krašto istoriją.

Varėnos rajono laikraštyje „Merkio kraštas“ (2016 m.) V.Česnulis paskelbė straipsnių ciklą „Jie

gynė Lietuvos laisvę“ (apie Varėnos krašto karius Nepriklausomybės kovose). Istorijos laikraštis „Voruta“ išspausdino V.Česnulis straipsnių ciklą apie kunigus: Danielių Buivį, Juozą Dubietį, Justiną Saulių, Leoną Markuckį, Vincą Bobiną, Vincentą Butvydą, Liudviką Kliuką, Petrą Kraujalį, Petrą Veličką, Praną Bieliauską, Stanislovą Bulą, Florijoną Nevierą, Kazimierą Pukėną ir kitus. „Vorutoje“ (2016 m.) taip pat buvo išspausdinti V.Česnulis straipsnių ciklai „Lie-

(2008) publikavo straipsnių ciklą „Perlojos bažnyčios“.

V.Česnulis nuolat palaiko ryšius su Varėnos krašto bendruomene, dalyvauja įvairiuose renginiuose. 2007 m. rugpjūčio 25 d. jis Moliadugnės kaime pristatė knygą „Moliadugnės ir jo apylinkės“, knygos „Varėnos krašto šauliai 1919-1940“ pristatymas vyko 2009 metais Varėnos viešojoje bibliotekoje. Varėnos kultūros centro salėje vykusioje konferencijoje Varėnos miesto sukakčiai paminėti „150 Varėnos istorijos mi-

metus, lenkų laikus, bolševikų ir nacių okupacijas, Atgimimą.

Tais pačiais metais gruodžio 8 d. dalyvavo Varėnos viešosios bibliotekos renginyje, kuriame buvo aptarti paskelbto Žinių apie Varėną konkurso rezultatai ir įvertinti konkurso nugalėtojai. Konkurso dalyviai buvo apdovanoti V.Česnulis knygomis „Varėnai 150 metų“. 2016 m. kovo 9 dieną Varėnos viešojoje bibliotekoje vyko V.V.Česnulis 80-mečio jubiliejinis vakaras. Renginyje dalyvavęs „Vorutos“ vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius sakė: „Vytautas dirba Lietuvai, tautai, jo straipsniai ir knygos - ypatingos vertės. Vytautas darbštus, rašo ir rašo, o „Voruta“ tris kartus lėčiau spausdina.“ O Varėnos rajono savivaldybės mero teigimu, „V.Česnulis - žmogus, kuris itin detalai žino gimtojo krašto istoriją, yra labai kruopštus, daug dirba negalvodamas apie honorarus...“

Varėnos viešosios bibliotekos Kraštotyros skyriaus darbuotojos su V.Česnuli palaiko glaudžius ryšius jau daugelį metų. Šis žymus kraštiečių nuolat domisi bibliotekos kraštotyros fondu, dovanoja įvairios medžiagos (knygas, laikraščius, nuotraukas), susijusias su Varėnos rajono istorija.

► Vytautas Valentinas Česnulis dirba Lietuvai, tautai, jo straipsniai ir knygos - ypatingos vertės

tuviai Lenkijos okupuotoje dalyje“, „Lietuviškųjų leidinių konfiskavimas ir teismai“, „Vilniaus lietuvių laikraščiai lenkų kalba“. Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė“ (2016 m.) publikavo V.Česnulis straipsnių ciklą „Vilniaus okupuoto krašto teismai dėl lietuvių susirinkimų ir mokyklų“. „Voruta“ ir „Trakų žemė“ paskelbė V.Česnulis straipsnius „Piligrimystė į Trakus“ (Trakų bažnyčios istorija) ir „Klemensas Maliukevičius - Trakų dekanas, kunigas, kanauninkas ir visuomenininkas“. „Lietuvos aidas“

nučių“ (2012 m.) V.Česnulis skaitė pranešimą „Varėnos pradžia“.

2012 m. buvo išleista V.Česnulis knyga „Varėnai 150 metų“, kurios pristatymą organizavo Varėnos viešoji biblioteka. V.Česnulis, pristatydamas savo knygą, sakė, kad didžiausią dėmesį skyrė pirmajam šimtmečiui. Skaitytojai knygoje ras žinių apie Varėnos geležinkelio stotį, apie tai, kaip geležinkelio stoties gyvenvietė tapo miesteliu, Nepriklausomybės kovų

Laimutė CIBULSKIENĖ, Elena GLAVICKIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos bibliografs

2017 03 23, 18 val.

Gediminas Storpirstis

Chaimo Frenkelio vila
„Aušros“ muziejus, Vilniaus g. 74,
Šiauliai

Muzikinėje programoje
„3 mūzos“

Dainos, eilės,
teatro monologai.

Generalinis rėmėjas: Mercedes-Benz

Bilietus platina: bilietai.lt

20% nuolaida 2 bilietams

www.bardai.lt

